

Znaczenie karty praw podstawowych w kontekście prawa karnego UE

Koncepcyjny materiał wideo

Współpraca wymiarów sprawiedliwości w sprawach karnych

Zasada wzajemnego
uznawania

Swobodny przepływ wyroków
i orzeczeń sądowych

Zasada wzajemnego zaufania

Domniemanie, że wszystkie
państwa członkowskie
przestrzegają prawa UE,
a w szczególności **praw
podstawowych**

Karta praw podstawowych

Zakres stosowania

Kiedy można się powoływać
na naruszenie prawa
podstawowego?

Państwa członkowskie tylko,
gdy wdrażają
prawo UE

Zakres

Istota praw?
Proporcjonalność i konieczność?
Interes publiczny uznany przez
Unię?

Prawa podstawowe mogą
zostać ograniczone w
przypadku spełnienia
wymogów

Poziom ochrony
Harmonizacja?

Ochrona zapewniana przez
kartę, pierwszeństwo,
jednolitość i skuteczność
prawa UE nie mogą zostać
podważone

Zakres stosowania

Czy postępowania karne stanowią „stosowanie prawa UE”? Tak, jeśli...

Sprawa Fransson ➤ Bezpośredni związek między czynem zabronionym a porządkiem prawnym UE.

Sprawa Siragusa ➤ Związek między aktem prawa UE a danym środkiem krajowym, jak bliskość danych dziedzin lub pośredni wpływ jednej dziedziny na drugą:

- Prawo krajowe...
 - ma na celu wykonanie przepisu prawa Unii;
 - zmierza ku realizacji celów objętych prawem Unii;
 - w sposób pośredni wpływa na prawo Unii;
 - znajduje się pod wpływem przepisów Unii.

Przepis **prawa UE musi nakładać** na państwa członkowskie **jasne i konkretne zobowiązania**.

Sprawa NS i inni ➤ Korzystając z **udzielonego zakresu uznania**, państwa członkowskie powinny przestrzegać innych przepisów rzeczzonego rozporządzenia. Trybunał uznał, że przepis ten stanowi jeden z elementów wspólnego europejskiego systemu azylowego, a co za tym idzie należy uważać, że państwo członkowskie, które korzysta z tego zakresu uznania, stosuje prawo Unii.

Ramy prawne współpracy wymiarów sprawiedliwości

Instrumenty współpracy organów sprawiedliwości w sprawach karnych podlegają dyrektywom lub decyzjom ramowym rady, które nakładają na organy krajowe określone obowiązki.

Transpozycja tych ram prawnych wiąże się zazwyczaj z wdrożeniem prawa UE.

Są jednak wyjątki, jak sprawa DK, w której TSUE odniósł się do:

- minimalnego stopnia harmonizacji;
- braku kompletnych i wyczerpujących przepisów dotyczących rozkładu ciężaru dowodu;
- Tak więc nie jest to obszar regulowany przez prawo UE.

Zakres

Wszelkie ograniczenia w korzystaniu z praw podstawowych muszą...

być przewidziane ustawą

szanować istotę
tych praw

Brak **jednej definicji**, należy zwrócić uwagę na odnośne orzecznictwo.

szanować zasadę
proporcjonalności
i konieczności

Proporcjonalność: „najmniej ograniczające środki”.
Konieczność: **równowaga** między **ograniczeniem a realizacją** zamierzonych celów.

odpowiadać celom
interesu ogólnego

Cele wymienione w art. 3 i 4 ust. 1 TUE, art. 4 ust. 1 i art. 35 ust. 3, 36 i 346 TFUE.
Systemy prawne w sprawach karnych opierają się na założeniu, że **ograniczenie pewnych praw podstawowych w celu zapobiegania i zwalczania przestępczości jest uzasadnione**.

Prawo pierwotne

Karta nie zmienia praw wynikających z TUE lub TFUE.

EKPC

Znaczenie i zakres praw gwarantowanych przez obie karty praw są **określane nie tylko przez EKPC, ale i przez orzecznictwo ETPC i TSUE**.

Poziom ochrony

Stosowanie krajowych norm może gwarantować wyższy poziom ochrony praw podstawowych.

Nie może ono jednak podważać poziomu ochrony wynikającego z karty, ani pierwszeństwa, ani jednolitości i skuteczności prawa Unii.

Prawa procesowe

Art. 47 Prawo do skutecznego środka prawnego i dostępu do bezstronnego sądu

Art. 48 Domniemanie niewinności i prawo do obrony

Art. 49 Zasady legalności oraz proporcjonalności kar do czynów zabronionych pod groźbą kary

Art. 50 Zakaz ponownego sądenia lub karania w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony pod groźbą kary

Prawo do skutecznej ochrony sądowej

Prawo do skutecznego środka prawnego

Art. 47 karty oraz art. 13 EKPC.

Gwarantuje **skuteczność całej listy praw** uznanych w prawie UE poprzez zapewnienie środków umożliwiających powoływanie się na te prawa i dochodzenie roszczeń w przypadku naruszenia tych praw.

Główny element **praworządności** i **ogólna zasada prawa UE**.

Zasada skuteczności i **zasada równoważności**.

Sprawa *ASJP* i art. 19 TUE > **Zasada lojalnej współpracy**

Nie jest absolutne. Przykłady ograniczeń: **opłaty sądowe, konieczność wskazania wystarczających dowodów na poparcie podniesionych zarzutów, terminy sądowe, immunitety**.

Prawo do skutecznej ochrony sądowej

Prawo do rzetelnego procesu sądowego

Art. 47 karty oraz art. 6 EKPC

Przewiduje szereg gwarancji:

- **prawo równości broni,**
- **prawo do uzasadnionej decyzji,**
- **prawo do postępowania kontradyktoryjnego,**
- **prawo dostępu do sądu.**

Podstawowy element **praworządności**.

Domniemanie niewinności i prawo do obrony

Domniemanie niewinności

Art. 48 ust. 1 karty oraz art. 6 ust. 2 EKPC

Chroni osoby **przed nieodpowiednim stosowaniem środków przymusu**, opartym na założeniu, że oskarżony popełnił zarzucane mu przestępstwo.

Ma zastosowanie we **wszystkich fazach postępowania karnego** (w fazie przedprocesowej i w trakcie fazy sądowej).

- **Ciężar dowodu spoczywa na oskarżeniu.**
- **Wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego.**
- Prawo **dostępu do informacji** oraz bycia wysłuchanym.
- Oskarżonego **nie można traktować, jak gdyby był winny.**

Domniemanie niewinności i prawo do obrony

Prawo do obrony

Art. 48 ust. 2 karty oraz art. 6 ust. 3 EKPC

Jest to **podstawowy element prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy oraz prawa do rzetelnego procesu:**

- Prawo do **niezwłocznego otrzymania** szczegółowej informacji, w zrozumiałym dla danej osoby języku.
- Prawo do posiadania **odpowiedniego czasu i możliwości przygotowania obrony.**
- Prawo do **bronienia się osobiście** lub przez **obrońcę.**
- Prawo do **przesłuchania lub spowodowania przesłuchania świadków oskarżenia.**

Zasady legalności i proporcjonalności

Zasada legalności

Art. 49 karty

Podstawowy element **praworządności**.

Ustawa musi **jasno określać czyny zabronione i kary**, umożliwiając oskarżonemu lub podejrzanemu zrozumienie działań i zaniechań, za które mogą ponieść odpowiedzialność karną.

Wymóg przewidywalności: organy sądowe interpretują przepisy prawa tak, aby rezultat tej wykładni był w rozsądny sposób przewidywalny w chwili, gdy dokonano naruszenia.

Zasada niedziałania wstecz zakazuje stosowania ustaw i kar z mocą wsteczną, **chyba że nowa ustawa przewiduje karę łagodniejszą niż** przewidziana w chwili popełnienia przestępstwa.

Wymóg przewidywalności, precyzji i niedziałania wstecz prawa karnego stanowi szczególny wyraz zasady pewności prawa > Sprawa PPU Lin.

Zasady legalności i proporcjonalności

Zasada proporcjonalności

Art. 49 karty

Środki zastosowane przez państwa członkowskie lub UE są **odpowiednie do realizacji zgodnego z prawem celu** zamierzonego przez dane legislacje i **nie wykraczają poza to, co jest konieczne do jego osiągnięcia**.

Badanie odpowiedniości i konieczności.

Kary są skuteczne, proporcjonalne i odstraszające.

Prawo to wyznacza **granice dla krajowych uprawnień dotyczących kryminalizacji** w przypadkach związanych z wdrażaniem prawa UE.

Zasada ne bis in idem

Zasada ne bis in idem

Art. 50 karty oraz art. 4 siódmego Protokołu do EKPC

Jest to **zakaz ponownego sądzenia lub karania w postępowaniu karnym za ten sam czyn zabroniony pod groźbą kary.**

Zapewnia poszanowanie **praworządności, gwarancji procesowych, proporcjonalności oraz skuteczne** ściganie przestępstw.

Art. 50 **ma skutek bezpośredni.**

Podwójny warunek:

- (i) Musi istnieć **wcześniejsze prawomocne orzeczenie (warunek „bis”) wydane w następstwie dokonania oceny sprawy co do istoty.**
- (ii) Tożsamość czynów będących przedmiotem wcześniejszego orzeczenia oraz późniejszych postępowań lub późniejszych orzeczeń (**warunek „idem”**): **zakazuje nakładania za identyczne czyny kilku sankcji o charakterze karnym.**

Istotne przepisy prawa wtórnego i karta

Przepisy prawa wtórnego dotyczące instrumentów współpracy wymiarów sprawiedliwości **nie mogą skutkować modyfikacją obowiązku poszanowania praw podstawowych** oraz **podstawowych zasad prawa** gwarantowanych w art. 2 i 6 TUE i karty.

Przykładowe przepisy:

Art. 1 ust. dyrektywy w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego!

Istotne przepisy prawa wtórnego i karta

Dyrektywa w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego i sprawa *Gavanozov*

Okoliczności faktyczne: Prawo bułgarskie nie przewidywało procedury prawnej, pozwalającej na zakwestionowanie prawidłowości i niezbędności nakazów dotyczących czynności dochodzeniowych.

Art. 14 ust. 1 Państwa członkowskie zapewniają, by w odniesieniu do czynności dochodzeniowych wskazanych w END przysługiwały środki odwoławcze równoważne środkom, które przysługiwałyby w podobnej sprawie krajowej.

Artykuł jest **ściśle powiązany z prawem do skutecznego środka prawnego** (art. 47 karty) **oraz prawem do prywatności** (art. 7 karty).

TSUE orzekł, kierując się orzecznictwem ETPC, że osoby, których dotyczy wykonanie END, **muszą być w stanie skorzystać z prawa do skutecznego środka prawnego, a państwo członkowskie musi zapewnić dostępność odpowiedniej procedury prawnej.**

Istotne przepisy prawa wtórnego i karta

Dyrektywa w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego i sprawa *Gavanozov*

Jak zakwestionować brak skutecznych środków odwoławczych?

Art. 14 ust. 2 *Merytoryczne podstawy wydania END można kwestionować wyłącznie w drodze zarzutu w państwie wydającym, bez uszczerbku dla gwarancji dotyczących praw podstawowych w państwie wykonującym.*

TSUE stwierdził, że **państwo wykonujące nie jest właściwe do rozpatrzenia podstaw nakazu dotyczącego czynności dochodzeniowych**, nawet jeśli podejrzany nie ma możliwości zakwestionowania nakazu, co oznacza, że jego prawo do skutecznego środka prawnego zostaje naruszone.

Istotne przepisy prawa wtórnego i karta

Dyrektywa w sprawie europejskiego nakazu dochodzeniowego i sprawa *Gavanozov*

Czy wykonujący nakaz organ sądowy może odmówić wykonania END z powodu naruszenia praw podstawowych?

Art. 11 ust. 1 Podstawy odmowy uznania lub wykonania

Bez uszczerbku dla art. 1 ust. 4 odmowa uznania lub wykonania END w państwie wykonującym może nastąpić, jeżeli:

f) istnieją istotne przesłanki uznania, że wykonanie czynności dochodzeniowej wskazanej w END byłoby nie do pogodzenia ze spoczywającymi na państwie wykonania obowiązkami wynikającymi z art. 6 TUE i z Karty praw podstawowych (...)

END jest oparty na zasadach wzajemnego zaufania i uznawania, odmowa wykonania stanowi wyjątek.

TSUE potwierdził prawidłowość odmowy z uwagi na naruszenie art. 47 karty.

